
Jókai Mór
AZ ÜSTÖKÖS ÚTJA

– elbeszélés *A magyar előidőkből* c. kötetből –

Még negyven év! S éppen egy ezred folyott le, mióta e földet, amelyben apáink temetve vannak, Magyarországnak hívják.

Nem tudjuk, hogy honnan jöttünk ide? Nem tudjuk: hogy hova megyünk innen? Legkevésbé azt, hogy sokáig maradunk-e még itt?

Ezer év egy nemzet életéből! Ezer évig élni egy csilagnak is sok. Az is megváltozik az alatt, fényesebb vagy halaványabb lesz, alább hajlik, vagy magasabbra hág; meghal és leesik az égről, vagy visszavész a nagy fekete űrbe, honnét előtámadt, csak mi vagyunk ismeretlen kezdetű, ismeretlen végű nép, örökké égő tűz a jégmezőben, mely önmagában ég, elfúl, s újra kigyullad, s nem tud meghalni.

Ezer év! Ez alatt a czedrus is kiszárad, a mumia sárga földdé porlik, a kőszikla kizöldül, a hegy méhében a föld vadérczczé változik, csak mi vagyunk örökké zöldülő, soha nem virágzó fa, holt élet, élő halál.

Ezer évig laktunk e földön; soha e hazát nemzet úgy nem szerette, mint mi szerettük, és még is ha ma elmenénk róla, holnap már nem tudná senki: hogy itt valánk; mint az elégett naphaláng, mely égést nem hágy maga után, mint a zivatar, mely a tengerbe írta nevét, nyom nélkül múltán el innét, az utánunk jövő idegen nemzedéknek nem kellene elébb az obeliskot ledönteni, emlyen tetteink emléke írva van, hogy győzelme bálványait helyébe állíthassa.

Dicsőségünk jele vérrel írott betű, s ki fogná megmondani, ha egykor elenyésznének: hogy az a tér, mely most olyan szép zöld, egykor oly piros volt! S az a négy folyó egykor országunk címerében piros mezők között folydogált keresztül.

Ki fogná tudni: hogy itt egykor nép élt, mely e földet *hazának* nevezte, érte izzadt, meghalt, ki fogna még templomot építeni érte, hogy benne azon nagy lényhez beszéljen, kinek neve „Magyarok istene”? ki fogná megfújni a tárogatót, hogy rajta azon hangokat elsípolja, mik egykor egy nép lelkének síró vigalmairól beszéltek? – Ki mondaná még ki e szót: „szerelem” valaha, s ki tudná, hogy mi volt azon gyönyör, mit az érzett, ki anyanyelvén tanulta meg e szép szót ismerni: „honszeretet”?

Senki, senki. Feledve lennének örökre...

(...)

Röpülj, csillag, röpülj, hisz még itt nincs vége a szenvedésnek, még ez nem a halál. Isten csodákat tesz a magyar nemzettel; háromszor megöli, háromszor föltámasztja, újra véres tanúságul a kerek föld nemzeteinek.

Akartok látni nemzetet, melynek lelkülete mindenre fogékony, a mi szép és nemes? Az a magyar. – Akartok látni nemzetet, melynek egyes fiai, mind megannyi hőse a kerek világnak? Az a magyar. Akartok nemzetet látni, kit az isten mindig tenyerén hordozott? Az a magyar.

Akartok nemzetet látni, ki egy ezred alatt semmit, semmit nem tett, ki a mit jobb kezével épített, azt bel kezével

lerontá, ki mert mindig büszke volt önfaja iránt, rabszolgája lett az idegennek? Az a magyar!...

(...)

Nép, ki önnyelvét nem érti, s nevezte magát magyarnak. Nép, ki öntörténeteit nem merete ismerni, s nevezé ezt tudománynak. Nép, kinek meg volt tiltva a gondolkodás, meg a gondolat kimondása, s ki nevezé ezt szabadságnak. – Nép, kinek egy huszadrésze nyúzta, tiporta a többi, kiktől az emberjogokat elrablá, s nevezé azt alkotmánynak; nép, ki semmi nagy, semmi nemes iránt nem érzett többé, s nevezé azt boldogságnak; nép, kinek kezében nagy pénz volt a batka, s egy kopott papirosrongy megtakargatott kincs, ki nevezé ezt nemzetgazdaságnak; nép, ki a csatából megfutott, ki ellenségének nem merete arczát megmutatni, s nevezte ezt hősi vitézségnek; nép, kinek leányai kikapagták a haza eszméjét, bolondultak a külföld bálványai után, utálták hazájuk földét, nemzetök nyelvét, apáik sírjait, őseik öltözetét, s ki nevezte ezt anyáknak; ki megengedte nekik, hogy azon szívvel, mely a honszeretetet nem ismerte, édes kéjt tudjanak ismerni, minőket más nőknek szabad érezni, kik előtt szent eszme a szülőföld, még boldogtalan napjaiban is.

(...)

Még egyszer, még egyszer kell-e téged látnom, oh hon. Szép voltál, mint mindig, gazdagon tenyészett mezőiden a fű. Minden szép volt, minden virult. Kerestem a vízparti kunyhókat, hol egykor alföldi halászok kötözék rongyolt hálóikat, s a távolból oly édes danák zengtek. A kunyhók helyén most pompás városok álltak, a gubás pöre nép helyén sima képű nép sürgött-forgott. Oh, de én oly örömet láttam volna szalmafüdeleidet újra, oly örömet láttam volna a pörge kalapú, vigadozó, subás népfajt, csak hogy azon édes magyar dalt hallhassam újra, mi gyermekéveimből megmaradt lelkemben s bírta minden ifjú gondolatom; oh, csak egy szót, csak egy hangot abból, a mi magyar! Sehol, sehol! Mindenütt idegen arc, idegen ajkak beszéde, idegen öröm, idegen bánat! A hajók nevei, a boltfeliratok mind más – nem magyar. Itt-ott bujkált félreeső falvakban egy-egy öreg, rongyos, életunt férfi, annak arczán látszott csak valami homályosan ismerős, az sem szólt senkihez, hallgatva kerülte a világot. Feje legörbült, megöszült, lelke megnémítá. Senki sem tudta, mi baja? Senki, senki.

(...)

Egyszer akadtak csak poros könyvek között egy éhenhalt költő rongyos iratára. Három híres nyelvbúvár vesződött vele álló hónapokig. Az egyik cseremisiz könyvnek állítá, a másik romlott oláhnak, a harmadik cryptographiának tartá, melynek kulcsát senki sem ismeri.

(...)

Imádj istent, magyar nép!

Még negyven év s egy ezred őrlődött le, hogy megszűlettél.

Mely nemzet egy ezred alatt sem tett semmit, nem érdemli, hogy tovább foglalja a helyet a földön.

Imádjunk istent, hontársaim.

(A fenti írást, melyből részleteket közlünk, Miklóssy Endre ajánlotta figyelmünkbe)